

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-233-3-22>

Савицька Вікторія

кандидатка юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ У РОСЛИННИЦТВІ

Анотація. На основі сучасних методологічних підходів, доктринального аналізу теоретичних джерел адміністративно-правової науки, узагальнення нормотворчої та правозастосовної практики проаналізовано особливості правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві і виділено найбільш типові ознаки селекційних досягнень. Вказується на тісний зв'язок прав на сорти рослин та селекційних досягнень, вплив норм адміністративного законодавства в регулюванні відносин у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві. Запропоновано авторське визначення адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у сфері рослинництва. Зазначено, що адміністративна відповідальність за порушення прав на сорти рослин виступає важливою складовою забезпечення правопорядку у сфері селекційних досягнень у рослинництві України. Охарактеризовано становлення адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин.

Ключові слова: адміністративно-правова охорона, сорт рослин, селекційні досягнення, рослинництво, адміністративно-правове регулювання, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність.

Вступ

Значення розвитку науки про виведення нових та покращення існуючих сортів рослин для сучасного суспільства

складно переоцінити. Наразі активно впроваджується співпраця між органами державної влади та суб'єктами права інтелектуальної власності щодо розв'язання питань охорони майнових та немайнових прав, незаконного використання інтелектуальної продукції, врегулювання на рівні законодавства загального підходу до розгляду та експертизи судових справ щодо порушення об'єктів права інтелектуальної власності у сфері селекційних досягнень у рослинництві України. При цьому вкрай важливо на теоретико-правову рівні розробити концепцію взаємодії держави та людини при здійсненні адміністративно-правового захисту й надання адміністративних послуг у сфері організаційної та правової діяльності суб'єктів публічного адміністрування щодо охорони селекції рослин в Україні. У такому аспекті необхідно орієнтуватися як на історико-правові засади правового регулювання та охорони селекційних досягнень у рослинництві в Україні, так і на зарубіжний досвід. Комплексний підхід до вивчення проблематики допомагає не тільки осмислити здобутки, а й відкоригувати сучасну структуру державного регулювання якості та реєстрації прав на сорти рослин, їх поширення і охорони прав селекціонерів, володільців патенту, власників майнового права інтелектуальної власності на поширення сорту відповідно до міжнародних стандартів.

Чимало принципів питань адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві не отримали комплексного вирішення не тільки у нормотворчій практиці, але й у вітчизняній юридичній літературі. Тому важливе завдання в українських реаліях – належне правове врегулювання охорони селекційних досягнень у рослинництві. З огляду на це проблематика адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві є актуальною.

1. Адміністративно-правова характеристика охорони селекційних досягнень у рослинництві

Одним із наймогутніших стимулів розвитку науково-технологічного прогресу всіх галузей функціонування суспільства є інтелектуальна власність. Однак успішність розвитку об'єктів права інтелектуальної власності багато в чому залежить від її правової охорони та захисту, оскільки, на слушну думку О.А. Підпригори, будь-яке право втрачає свою соціальну сутність, якщо воно не має надійного захисту [1, с. 115].

Непорозуміння суб'єктами господарської діяльності переваг патентної форми охорони сортів рослин, запровадження норм, що фактично послабляють захист прав селекціонерів, відсутність чітких правил, встановлених законом, щодо укладання цивільно-правових договорів між селекціонерами, тобто суб'єктами творчості, їх роботодавцями та певними суб'єктами підприємництва, взагалі може призвести до знищення вітчизняної науково-селекційної діяльності як такої. З цим важко погодитися, хоча б тому, що сорт з притаманними тільки йому властивостями (що фактично можуть бути реалізованими лише на території країни з певними агрокліматичними умовами), є таким об'єктом права інтелектуальної власності, який важко створити, але дуже легко залишити його автора (селекціонера) і державу без належних прав на використання вітчизняного селекційного здобутку, а ще легше впровадити у виробництво новий сорт без дозволу його власника, одержати значні доходи до моменту повного запобігання його несанкціонованому застосуванню, усунення рішеннями суду порушень прав селекціонерів і власника сорту.

Внаслідок цього, питання забезпечення правової охорони нових сортів рослин та захисту прав селекціонерів є актуальним і потребує більш ретельного опрацювання

з урахуванням економічних інтересів держави, її прагнення плідно розвивати співробітництво у сфері рослинництва з міжнародним співтовариством [2, с. 22].

Незважаючи на те, що питання правової охорони об'єктів інтелектуальної власності знаходяться у полі зору держави, правоохоронних органів, практичних працівників та науковців, проблеми охорони селекційних досягнень у рослинництві є малодослідженими. В першу чергу це стосується адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві України. Суть такої правової охорони полягає в необхідності комплексно забезпечити надійний захист особистих немайнових прав селекціонерів та майнових прав інтелектуальної власності власників нових сортів рослин та суб'єктів, задіяних у господарському та комерційному обороті їх насіння (садивного матеріалу).

Відносини у сфері селекційних досягнень у рослинництві регулюється нормами багатьох галузей права, однак тільки адміністративне право притаманними йому правовими засобами впорядковує певну частину відносин у сфері селекційних досягнень у рослинництві, надаючи їм організаційного змісту.

Цілком усвідомлюємо, що механізм правового регулювання суб'єктивних прав інтелектуальної діяльності і власності взагалі, упирається в проблему їх галузевої приналежності, проте, у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності існує певне співвідношення між публічними і приватними інтересами, незважаючи на те, що ці інтереси можуть не співпадати. І головне тут полягає в тому, що приватні інтереси покликані задовольнити суб'єктивні права суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти права інтелектуальної власності, то публічні інтереси повинні задовольняти інтереси суспільства.

Згідно частини третьої ст. 43 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», Кабінет Міністрів України може видати на строк до чотирьох років примусову ліцензію визначеній особі з мотивів надзвичайної суспільної необхідності та за умови воєнного чи надзвичайного стану з виплатою відповідної компенсації володільцю патенту. При цьому КМУ може вимагати від володільця патенту надати на прийнятних фінансових умовах у розпорядження ліцензіата матеріал для розмноження сорту в обсягах, достатніх для належного здійснення прав, наданих примусовою ліцензією.

На відміну від публічного інтересу, приватний інтерес власника існує самостійно і може бути реалізований його носієм на свій погляд. Але при цьому він не абсолютно вільний: визначення міри економічної свободи, міри дозволеності також становить зміст публічного інтересу, оскільки реалізація приватного інтересу не повинна порушувати інтересів суспільства.

Незважаючи на те, що у сфері селекційних досягнень у рослинництві превалюють норми приватного права, слід підкреслити, що приватне право є складовою частиною національної системи права і знаходиться у тісному взаємозв'язку з іншими галузями права, зокрема, із адміністративним.

Характерною рисою змісту правовідносин інтелектуальної власності становлять немайнові та майнові права інтелектуальної власності. На відміну від особистих немайнових прав, існування майнових прав на сорти рослин обмежене строком, тобто, адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у рослинництві залежить і від чинності майнових прав.

Чинність майнових прав інтелектуальної власності на сорти рослин обмежується строком, установленим ст. 41 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» та підтримується за умови сплати збору за її підтримання.

Після завершення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на сорти рослин, а також його дострокового припинення чи відмови від них, відповідно до положень ст. 50 і ст. 51 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», цей сорт стає суспільним надбанням і його може вільно використовувати будь-яка особа, з урахуванням положень частин другої і третьої статті 38 цього Закону.

При дослідженні об'єкта адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві, як об'єкта адміністративно-правового протиправного посягання, слід підкреслити, що такі посягання, як правило пов'язані із майновими правопорушеннями, що знайшли свою охорону за допомогою адміністративно-правових норм. Одним із майнових прав інтелектуальної власності є право власника сорту рослин перешкоджати неправомірному використанню сорту рослин. Зовнішнім виразом таких норм є діючий Кодекс України про адміністративні правопорушення і інших законів України, відповідно до яких особи, винні у вчиненні адміністративного правопорушення, притягуються до адміністративної відповідальності.

Адміністративно-правові норми, що охороняють право власності, настільки об'ємні та багатогранні, настільки різноманітні майнові відносини у вітчизняному суспільстві [3, с. 100]. Це стосується і селекційних досягнень у рослинництві. У цьому контексті є слушною думка Ю.П. Битяка, який зауважує: «Адміністративно-правовими засобами охороняються суспільні відносини, які регулюються нормами різних галузей права: адміністративного, цивільного, трудового, екологічного та ін.» [4, с. 164].

Одним із таких об'єктів адміністративно-правової охорони виступають селекційні досягнення у рослинництві, які підлягають охороні й нормами адміністративного права. Ми не випадково акцентуємо свою увагу саме на адміністративно-

правовій охороні селекційних досягнень у рослинництві, а не сорту рослин, як це задекларовано у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин». Цей термін є вживаним не тільки на доктринальному рівні, але й в законодавчих актах.

Вирішити деякі проблемні питання у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві міг би Закон України «Про селекційні досягнення». У разі його прийняття, цим законом можуть бути встановлені триваліші строки чинності охороноздатності патенту на окремі види селекційних досягнень, вирішення прав інтелектуальної власності на технологію, що створена за рахунок коштів державного бюджету України, застосування більш дієвих заходів юридичної відповідальності, законодавчого закріплення терміну «селекційні досягнення у рослинництві». У разі прийняття Закону України «Про селекційні досягнення», з метою утворення цілісної системи правової охорони селекційних досягнень, вбачається доцільним внести зміни в ЦК України статей, які детально б регламентували діяльність пов'язану із селекційними досягненнями у рослинництві, а також в адміністративне законодавство.

На відміну від чинного вітчизняного законодавства, термін «селекційні досягнення у рослинництві» вживається у спеціальній літературі. Серед сучасних науковців найбільш послідовно пропагує цей термін О.В. Пічкур, який у монографічній праці «Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві» об'єктом дослідження визначає процес становлення права інтелектуальної власності у сфері науково-селекційної діяльності та генної інженерії, механізм правової охорони нових сортів рослин, захист прав та законних інтересів селекціонерів і власників таких сортів, а також окремих рослин з генно зміненою структурою, що охороняються патентами на винаходи, правовідносин між власниками і авторами рослин,

що є результатом традиційних методів селекції та методів сучасної біотехнології [2, с. 23].

Проте, вживаючи у своїй праці терміни «сорти рослин», «селекційні досягнення у рослинництві» О.В. Пічкур не розкриває відмінності між вказаними термінами.

На нашу думку, термін «селекційні досягнення у рослинництві» у широкому розумінні найбільш виразно характеризує такий об'єкт правової охорони, як сорти рослин, який на сьогодні використовується у Законі України «Про охорону прав на сорти рослин». Проте, його використання звучує сучасне уявлення про селекційні досягнення у рослинництві. На користь цієї тези говорять найбільш типові ознаки селекційних досягнень у рослинництві:

по-перше, селекція являє собою еволюцію рослин, що здійснюється творчою діяльністю селекціонера;

по-друге, результатом діяльності селекціонера є рішення конкретної практичної задачі, що полягає у виведенні нового сорту рослини;

по-третє, об'єктом селекційного досягнення в рослинництві є новий сорт;

по-четверте, вони потребують постійної охорони, яка здійснюється за допомогою правових норм та організаційних форм.

У той же час, селекційні досягнення у рослинництві потребують єдиного законодавчого акта. З цього приводу ми підтримуємо думку науковців про необхідність прийняття Закону України «Про селекційні досягнення», який крім іншого, вирішив би питання забезпечення захисту прав національних селекціонерів.

Родовим об'єктом права власності як складової юридичного складу адміністративного правопорушення є суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження

суб'єктами права власності на сорт рослин, які охороняються адміністративно-правовими нормами. Тобто, правоможності щодо володіння, користування та розпорядження майном стосуються не тільки матеріальних речей, але й творів художника, письменника, вченого або винахідника [5, с. 78].

З цього приводу звернемося до ст. 3-1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», відповідно до якого суб'єктами права інтелектуальної власності на сорт рослин є:

- 1) автор (автори) сорту рослин;
- 2) інші особи, які набули майнових прав інтелектуальної власності на сорт рослин за договором чи законом.

Незважаючи на те, що у цій статті законодавець вживає термін автор (автори), в ст. 1 «Визначення термінів» цього ж Закону під автором сорту слід розуміти селекціонера, тобто людину, яка безпосередньо вивела або виявила і поліпшила сорт, права якого повинні бути захищеними. При цьому, слід наголосити, що ці права пов'язані із сортом рослин, як об'єктом права інтелектуальної власності. Тобто, творчою діяльністю людини.

З цього приводу слід навести думку Г. Гегеля, який стверджував, що знання і таланти, властиві вільному людському духу, не є чимось зовнішнім, а складають його внутрішні якості. Але їхній власник здатний «оцінювати», матеріалізувати їх, і тоді результати цієї матеріалізації починають підходити під визначення речей, після чого на них повною мірою можуть поширюватися правові норми, що регулюють відносини придбання, володіння і відчуження. Природа цих правових норм символічна, оскільки вони маніфестують панування людської волі над предметністю, що знаходиться за межами суб'єктивності, тобто за межами індивідуального. Це маніфестування відбувається за допомогою того, що «я привношу в річ іншу мету, іншу,

ніж та, яку вона безпосередньо мала, я даю живій істоті як мою власність іншу душу, не ту, яку вона мала; я даю їй мою душу». Піднімаючи проблему охорони інтелектуальної власності, він стверджував: «Суто негативним, але й найпершим заохоченням науки і мистецтва є прийняття заходів, завдання яких захищати тих, хто працює в цій сфері, від крадіжок і забезпечити їх власність, подібно тому, як найпершим і найважливішим заохоченням торгівлі і промисловості була їх охорона від грабунку на дорогах» [6, с. 122–126].

З огляду на предмет нашого дослідження, зазначимо, що предметом правопорушення у сфері селекційних досягнень у рослинництві є речі матеріального світу, яким притаманні спеціальні ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру. До фізичних ознак належить те, що вказані речі можуть бути вилучені з володіння законного власника. Економічними ознаками таких речей є те, що вони повинні: мати цінкову та споживчу вартість, здатність задовольняти матеріальні та пов'язані з ними потреби людини; бути відокремленими від природного середовища чи бути створені заново. Юридичними ознаками зазначеного майна є те, що, по-перше, таке майно повинно бути чужим для винного, по-друге, як правило, має належати на праві власності іншому суб'єкту права власності; по-третє, воно не повинно бути предметом правопорушення [7, с. 442–444].

Відповідно до норм чинного законодавства, правопорушення, об'єктом посягання якого є інтелектуальна власність, є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності визначених ст. 37 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

При цьому слід врахувати, що право інтелектуальної власності та право власності на річ існують як самостійні правові

категорії, пов'язані з наявністю між об'єктами права інтелектуальної власності і матеріальними об'єктами права власності значної кількості відмінностей.

По-перше, не кожен результат творчого пошуку підлягає правовій охороні, а лише той, який відповідає вимогам закону. Тобто, якому надана правова охорона.

По-друге, існування права інтелектуальної власності, хоча воно і є абсолютним, виключним правом, обмежено певним строком, визначеним частиною 2 ст. 41 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

Тим самим, видовим об'єктом правопорушень, зазначеного у ст. 51-2 КУпАП, є врегульовані нормами закону суспільні відносини з приводу володіння, користування та розпорядження суб'єктом права інтелектуальної власності (володілець патенту, власник майнового права) на селекційні досягнення у рослинництві.

Досліджуючи проблемні питання адміністративно-правової охорони права власності В.В. Галунько наголошує, що в умовах сьогодення структура адміністративного права у сфері охорони права власності є несистематизованою та не зовсім впорядкованою. Виходячи із цього, першочерговим кроком у виробленні теорії адміністративно-правової норми, на нашу думку, має бути систематизація адміністративно-правових норм у сфері охорони власності [3, с. 138].

Висвітлюючи проблему об'єкта адміністративного права, Є.В. Курінний пропонує здійснювати втілення в життя його складових осередком алгоритму дій, що складаються із трьох стадій – формування, нормативного закріплення та безпосередньої реалізації. При цьому вченим зазначається, що на першій стадії відбувається формування об'єкта адміністративного права, що є постійним процесом, під час якого виникають,

змінюються або ліквідуються окремі групи потреб та інтересів, реалізація яких потребує адміністративно-правової регламентації; в умовах другої стадії здійснюється матеріалізація сформованих часток шляхом закріплення їх у відповідних правових нормах; основу третьої стадії становлять адміністративно-правові відносини. Безпосередньо реалізація складових об'єкта адміністративного права відбувається за допомогою двох комплексних владних форм – владно-управлінської діяльності та адміністративно-правового захисту, що у свою чергу, поділяється на державне і комунальне управління та адміністративну юстицію і адміністративну відповідальність. Складові адміністративно-правового захисту реалізують складні за своїми конструкціями групи об'єктів адміністративного права, перший шар яких утворюють невідені у життя потреби інтересів, а другий – складові захисного призначення, реалізація яких обумовлює поновлення деформованого формату здійснення владно-управлінських функцій [8, с. 31–33].

У свою чергу, О.І. Харитонова, зробивши акцент на обґрунтуванні важливості зв'язку адміністративно-правових правовідносин з адміністративно-правовими нормами, запропонувала таку методологічну схему дослідження адміністративно-правових охоронних відносин: «у разі порушення вимоги поводитись певним чином», замість регулятивних правовідносин виникають охоронні (регулятивні трансформуються в охоронні), підставою до чого є припис норми права та вчинення адміністративного делікту. У цьому випадку, на її думку, йдеться вже не про реалізацію встановлених адміністративно-правових регулятивних норм, якими були визначені вимоги до поведінки зобов'язального суб'єкта, а про реалізацію положень охоронних адміністративно-правових норм, які передбачають встановлення нових прав і обов'язків [9, с. 38].

Підтримуючи методологічні прийоми дослідження шановних вчених, вважаємо, що вони можуть бути у дещо видозміненому вигляді застосовані при формуванні змісту та сутності адміністративно-правової охорони селекційних досягнень у рослинництві, а саме:

- 1) шляхом формування потреб інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності у сфері селекційних досягнень у рослинництві;
- 2) вироблення пропозицій щодо внесення змін в чинний КУпАП в частині охорони селекційних досягнень у рослинництві.

Проте, такі пропозиції про внесення змін в КУпАП, з метою утворення цілісної системи правової охорони селекційних досягнень, можна буде вносити після прийняття Закону України «Про селекційні досягнення».

Наведене свідчить, що науковці у своїх дослідженнях оперують такими поняттями, як «охорона» та «захист», що дало підстави В.В. Галуньку зробити висновок, що адміністративно-правова охорона права власності буде досягатися як охоронною (захисною), при безпосередньому порушенні права власності, так і регулятивною функцією права при попередженні протиправних посягань на право власності [3, с. 139–140]. Вчений вважає, що «охорона» в юридичному розумінні означає позитивний стан норм права, направлений на безпосередній захист суб'єктивних прав і законних інтересів осіб від можливих порушень. У свою чергу, «захист» відображає динаміку та способи й форми, які передбачені законодавством для відновлення правового становища потерпілого, притягнення винного до юридичної відповідальності та застосовується тоді, коли суб'єктивне право вже порушено [3, с. 195].

Підходи щодо розмежування категорій «охорона» і «захист» притримуються і представниками науки цивільного права. Зокрема, Р.Б. Шишкою та О.М. Мельник у своїх працях досліджували проблемні питання пов'язані із правовою охороною об'єктів права інтелектуальної власності.

Р.Б. Шишка досліджуючи проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності, влучно, як для нашої роботи стверджує, що правовий механізм держави, з одного боку, визначально повинен регулювати відносини на користь людини, надати їй можливість без дозволу реалізовувати належні права та правомірні інтереси, забезпечити високий рівень охорони, а в разі порушення цих прав – своєчасний та ефективний захист. Він вважає, що тим самим є можливість для певного логічного взаємозв'язку: охорона права людини взагалі – охорона приватних прав людини – охорона прав на творчу діяльність – охорона прав на результати творчої діяльності [10, с. 19–20].

Вчений зазначає, що генезис охорони виявляється у здатності його механізму врегулювати суспільні відносини на користь носія суб'єктивного права і правомірного інтересу та забезпечити максимально наближене до диспозиції норми права саморегулювання цих відносин на практиці. Значущість цих відносин надає їм міжнародно-правову та національну охорону та засадах універсалізму права. Охорона права на творчу діяльність є напрямком охорони прав людини взагалі і здійснюється різними засобами і способами [10, с. 25].

О.М. Мельник досліджуючи проблемні питання пов'язані із захистом права інтелектуальної власності, як на нашу думку, розглядає це питання дещо звужено, оскільки акцентує свою увагу на цивільно-правовому та кримінально-правовому захисті права інтелектуальної власності. При цьому вона зауважує,

що правова охорона і захист прав – різнозмістовні поняття. Під охороною прав прийнято розуміти всю систему правового забезпечення тих чи інших відносин, тієї чи іншої діяльності. Це правове регулювання відносин, які складаються у процесі тієї чи іншої діяльності, починаючи від виникнення даних відносин і до їх припинення [11, с. 303, с. 343].

На нашу думку, такий підхід щодо захисту права інтелектуальної власності не в повній мірі охоплює захист суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на належні їм об'єкти такого права, оскільки, наприклад, існує, ще й адміністративно-правовий захист, або, як його ще називають (спеціальний).

Зокрема, спеціальний (адміністративний) спосіб захисту може здійснюватися шляхом подання заяв і скарг до органів державної влади і відповідне вирішення справ безпосередньо компетентним органом та його посадовими особами.

Наприклад, згідно частини першої ст. 30 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» будь-яка особа може подати Компетентному органу вмотивоване заперечення щодо виникнення прав на сорт на підставі невідповідності його вимогам, встановленим цим Законом, протягом трьох місяців від дати опублікування відомостей про заявку в офіційному виданні.

У першу чергу стосується об'єктів промислової власності, тому, що зазначений спосіб передбачає процедури опротестування видачі патентів чи інших неправомірних дій. Наприклад, це може бути помилкова видача патенту, що зачіпає інтереси інших патентоволодільців, які й подають протести на видані патенти, тощо. Проте, подання скарг на рішення, дії або бездіяльність державних органів та їх посадових осіб не може вважатися спеціальним засобом захисту у разі звернення особи

до суду, а лише як виняток. Вони вказують, що спеціальний спосіб розгляду справ здійснюється на основі спеціальної спрощеної процедури і порівняно з цивільним або господарським судочинством є більш оперативним, створює можливості для швидкого відновлення порушених прав і включає багато судових процедур. Але, у той же час обсяг процесуальних гарантій значно вужчий, ніж судовий.

Спеціальний спосіб захисту має, як свої переваги, так і свої недоліки порівняно з судовим захистом [12, с. 169–170].

Водночас спеціальний спосіб захисту може здійснюватися стосовно об'єктів права інтелектуальної власності, в законодавчих актах яких встановлено такий порядок. Наприклад, в ст. 36 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» зазначено, що оскарження рішення стосовно заявки, заявник має право оскаржити будь-яке рішення, дії чи бездіяльність компетентного органу або експертного закладу щодо заявки до суду. Тобто, у разі якщо заявник звернувся до установи, яка на думку заявника не задовольнила його вимог, останній має право звернутися до суду.

Відповідно до чинного законодавства за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності, інше порушення об'єкта права інтелектуальної власності, в залежності від настання шкідливих наслідків, винні особи можуть бути притягнуті до цивільно-правової, адміністративної, або кримінальної відповідальності. Незалежно від виду юридичної відповідальності, вину особи може встановити тільки суд. У той же час, захист суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності може здійснюватися і в адміністративному порядку. Наприклад, згідно частини третьої та четвертої ст. 28 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин», у разі виявлення компетентним органом (Державна служба України з питань

безпеки харчових продуктів та захисту споживачів) невідповідності запропонованої назви сорту встановленим вимогам заявнику надсилається експертний висновок з вимогою запропонувати іншу назву сорту. Будь-яка особа може подати до Компетентного органу вмотивоване заперечення щодо запропонованої назви сорту протягом трьох місяців від дати опублікування її в офіційному виданні.

Продовжуючи питання пов'язані із охороною та захистом, на думку окремих вчених поняття «охорона» має ширший зміст і поглинає поняття «захист», оскільки поряд із безпосереднім захистом прав людини, тобто активними діями, поняття «охорона» включає в себе всі юридичні засоби, які виконують превентивну, запобіжну функцію.

Охорона об'єктів права інтелектуальної власності неможлива без механізму адміністративно-правового регулювання, важливим компонентом якого є норми адміністративного права.

Як наголошує В.К. Колпаков, адміністративне право має різні складові предмета регулювання і саме за допомогою його норм здійснюється адміністративно-правова охорона прав і свобод, законних інтересів різних суб'єктів правовідносин [13, с. 41].

На думку О.Д. Святоцького, захист будь-яких суб'єктивних прав є правовим забезпеченням їх недоторканності, непорушності, а у разі порушення – застосування заходів примусового характеру, спрямованих на поновлення цих прав. У даному разі мова йде про захист права інтелектуальної власності. Він здійснюється в судовому або адміністративному порядку [14, с. 13–18].

Серед представників науки адміністративного права, які досліджували питання адміністративно-правової охорони та захисту об'єктів права інтелектуальної власності, теж існують

різні підходи щодо тлумачення поняття «адміністративний захист». Так, Ф.О. Кіріленко під адміністративним захистом права інтелектуальної власності розуміє врегульовані законом суспільні відносини щодо володіння, користування та розпорядження результатами інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняється нормами адміністративного законодавства через правозастосовну діяльність уповноважених державних органів (посадових) осіб, що також спрямовані на попередження та припинення посягання на права свободи та законні інтереси фізичних та юридичних осіб у сфері інтелектуальної власності [15, с. 3–4].

Визначення поняття адміністративного захисту надає О.П. Світличний, який під адміністративним захистом прав на торговельну марку розуміє сукупність заходів адміністративного припинення, спрямованих на припинення порушень, відновлення і визнання прав та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, які застосовуються органами внутрішніх справ, митними органами та судами (суддями) за заявою чи скаргою правомочної особи або за власною ініціативою компетентного органу [16, с. 62].

Однак, як зазначає О.В. Тандир вищевикладені визначення поняття «адміністративного захисту» дещо звужують поняття «адміністративний захист прав суб'єктів права інтелектуальної власності» і не охоплюють всіх його складових. На його думку, під адміністративним захистом прав суб'єктів права інтелектуальної власності слід розуміти сукупність правових заходів, спрямованих на захист, відновлення і визнання їх прав, припинення порушень та застосування заходів адміністративного примусу, що застосовуються компетентним органом держави, їх посадовими особами та судами у разі порушення об'єкта права інтелектуальної власності [17, с. 28].

За відсутності дефініції поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва», надаємо авторське визначення поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва», під яким слід розуміти сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на захист прав та законних інтересів суб'єктів права селекційних досягнень у сфері рослинництва, щодо охорони та захисту права селекціонерів і інших суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин.

Вищенаведене дає підстави зазначити, що «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва» покликана забезпечити належну охорону суб'єктивних прав суб'єктів права інтелектуальної власності на селекційні досягнення. Здійснюючи незаконне використання селекційних досягнень у рослинництві, як об'єкта права інтелектуальної власності, порушник в першу чергу порушує суб'єктивні права власника чи/або законного користувача такого об'єкта.

Об'єктом адміністративного правопорушення у сфері селекційних досягнень у рослинництві, є комплекс майнових і особистих немайнових прав, які крім автора (селекціонера) можуть належати юридичній особі і державі. Провідну роль в охороні прав власності на селекційні досягнення належить державним органам, які уповноважені забезпечити охорону прав власності від протиправних посягань.

Багатогранність змісту адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності пов'язана із специфічністю її об'єктів. Специфічність ст. 51-2 КУпАП обумовлена значною кількістю об'єктів інтелектуальної власності, до кожного із яких держава адміністративно-правовими нормами встановила юридичні вимоги в частині дотримання прав інтелектуальної власності. Публічно-правова охорона прав інтелектуальної

власності здійснюється різноманітними органами державної влади. В залежності від об'єкта незаконного використання, право на складання протоколу про адміністративне правопорушення мають посадові особи різних органів державного управління.

У справах про адміністративні правопорушення за незаконне використання об'єктів інтелектуальної власності (ст. 51-2 КУпАП), відповідно до ст. 255 КУпАП протоколи про правопорушення мають право складати уповноважені на те посадові особи: органів Національної поліції; органів державної податкової служби; державні інспектори з питань інтелектуальної власності; державні інспектори сільського господарства.

Специфічність селекційних досягнень у рослинництві, як об'єкта права інтелектуальної власності, як й інших об'єктів включених до ст. 51-2 КУпАП полягає і в тому, що справи про адміністративні правопорушення розглядаються у судовому порядку.

Наведене свідчить, що охорона селекційних досягнень у рослинництві може здійснюватися як в судовому, так і в адміністративному порядку.

При цьому слід наголосити, що адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва не можлива без всього спектру правового регулювання, включаючи механізм правової охорони нових сортів рослин пов'язаного із захистом прав та законних інтересів селекціонерів і власників сортів рослин. Тобто, у широкому значенні її слід розуміти як відносини всіх правових явищ втілених у юридичні форми (закони, нормативно-правові акти, рішення органів публічної влади, здійснення експертизи тощо) [18, с. 59].

На виконання зазначених завдань у сфері охорони селекційних досягнень у рослинництві, як нами уже наголошувалося, необхідно прийняти Закон України «Про селекційні досягнення».

2. Адміністративна відповідальність як гарантія забезпечення правопорядку у сфері селекційних досягнень

Як вид юридичної відповідальності адміністративна відповідальність має конституційне підґрунтя. Саме Конституція України встановила (п. 22 ст. 92), що виключно законами України визначаються діяння, які є адміністративними правопорушеннями, і відповідальність за них. З цього випливає, по-перше, що лише закон визначає поведінку, яка є протиправною, винною і утворює склад адміністративного проступку; по-друге, що лише така поведінка – адміністративний проступок – є підставою адміністративної відповідальності; по-третє, що зміст відповідальності передбачено законом.

У питанні адміністративної відповідальності за незаконне використання прав на сорти рослин, привласнення авторства на цей об'єкт або інше умисне порушення прав на сорт рослин особливу роль відіграє Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Як стверджує В.М. Гаращук, проблема підвищення соціальної ефективності адміністративної відповідальності в регулюванні суспільних відносин у сучасних умовах є досить актуальною, вагомою, а також своєчасною та вимагає фундаментальної наукової розробки [19, с. 198].

У контексті дослідження інституту адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин як об'єкта права інтелектуальної власності, до Кодексу було внесені статті, склади яких містять правопорушення за незаконне використання або інше порушення різних об'єктів права інтелектуальної власності. Першою статтею, яка була пов'язана із охороною об'єктів права інтелектуальної власності, і якою було доповнено чинний КУпАП, стала ст. 51-2, яка передбачала відповідальність за порушення прав на сорти рослин.

Підставою внесення змін і доповнень до КУпАП та інших законодавчих актів стало прийняття Закону України «Про охорону прав на сорти рослин». У зв'язку з прийняттям Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» від 25 лютого 1994 р., Законом України «Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України», чинний КУпАП було доповнено статтею 51-2 такого змісту: «Стаття 51-2. Порухення прав власника патенту на сорти рослин. Використання запатентованого сорту рослин без згоди власника патенту або під назвою, що відрізняється від назви, під якою його занесено до Державного реєстру сортів рослин України, – тягне за собою накладення штрафу на громадян до двох мінімальних розмірів заробітної плати і на службових осіб – до п'яти мінімальних розмірів заробітної плати».

У подальшому Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності у вигляді штрафу» від 7 лютого 1997 р. у статтю 51-2 слова «до двох мінімальних розмірів заробітної плати» було замінено словами «від трьох до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян», а слова «до п'яти мінімальних розмірів заробітної плати» замінено словами «від семи до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Однак, це були не останні зміни, коли мова йде про ст. 51-2 КУпАП. Із зростанням ролі та значенням інтелектуальної власності, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності» від 5 квітня 2001 р., ст. 51-2 КУпАП було доповнено багатьма об'єкта інтелектуальної власності, зокрема, такими як авторські права і суміжні права, об'єкти промислової власності тощо.

Внаслідок внесених змін, змінилася і назва статті, яка і на сьогодні має назву: «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності», передбачає адміністративну відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності та міститься у Главі 6 КУпАП.

В наведеному видно, що приймаючи законодавчі акти, якими встановлювалася адміністративна відповідальність за порушення суб'єктивних прав власника патенту на сорти рослин, законодавець в ст. ст. 51-2 КУпАП встановив адміністративну санкцію у вигляді накладення штрафу на громадян до двох мінімальних розмірів заробітної плати і на службових осіб – до п'яти мінімальних розмірів заробітної плати.

У подальшому Законом України від 7 лютого 1997 р. в ст. 51-2 КУпАП було внесено зміни, які полягали у суттєвій зміні визначення розміру адміністративного штрафу, насамперед «в переході від конкретно визначеного грошового розміру до оперування поняттям мінімальної заробітної плати, що насамперед було викликано станом економічного розвитку України у той період, високими показниками інфляції, що обумовило перехід до загальних понять при визначенні розміру штрафу як виду адміністративних стягнень. Так, спочатку відбувся перехід від конкретно визначеної суми штрафу до використання поняття мінімальної заробітної плати, а в подальшому – до поняття неоподаткованого мінімуму доходу громадян» [20, с. 38].

В.К. Колпаков звертає увагу на те, що поняття адміністративної відповідальності, її змісту і обсягу дотепер залишаються одними з найбільш суперечливих питань української адміністративно-правової науки. Активність дискусій щодо названої правової категорії значною мірою обумовлена, по-перше, широтою застосування терміна «адміністративна

відповідальність» у юридично-науковій, правозастосовчій, загальноосвітній сферах і на побутовому рівні, по-друге, двоїстою позицією законодавця, який використовує цей термін у численних нормативних актах, але не дає його визначення» [21, с. 75].

Підставою такого твердження є відсутність законодавчого визначення поняття «адміністративна відповідальність», а тому усі дефініції адміністративної відповідальності мають дослідницький характер. Серед різних дефініцій визначення поняття «адміністративна відповідальність», розглянемо деякі із них.

На думку С.Т. Гончарука «адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установленому законом порядку» [22, с. 19].

В.К. Колпаков адміністративну відповідальність визначає як примусове, з додержанням встановленої процедури, застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [23, с. 76].

Незважаючи на певні відмінності, з наведених визначень понять «адміністративна відповідальність» випливає, що реальна адміністративна відповідальність за незаконне використання сорту рослин, привласнення авторства або інше порушення прав на цей об'єкт, настає за наявністю певних підстав. Такими зокрема, є нормативні та фактичні підстави, які взаємопов'язані між собою.

Згідно ст. 51-2 КУпАП порушенням прав на сорти рослин як об'єкт права інтелектуальної власності полягає у незаконному використанні цього об'єкта, привласнення авторства на цей об'єкт або інше умисне порушення прав на цей об'єкт, що охороняється законом, – тягне за собою накладання штрафу з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Об'єктом цього правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин визначені статтями 37, 39 та 39-1 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин».

Об'єктивна сторона цього порушення полягає у незаконному використанні сорту рослин, привласнення авторства на цей об'єкт або інше умисне порушення прав на цей об'єкт, що охороняється законом, яке може бути вчинено у трьох можливих формах:

- незаконного використання сорту рослин;
- привласнення авторства на сорт рослин;
- інше умисне порушення права на цей об'єкт.

Склад цього правопорушення сформульовано як матеріальний. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачене ст. 51-2 КУпАП, настає у випадку, коли зазначені дії не спричинили матеріальної шкоди у великому розмірі.

Акцентуючи свою увагу на ст. 51-2 КУпАП, слід зазначити, ст. 104-1 КУпАП передбачає адміністративну відповідальність за порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва. Об'єктом адміністративного правопорушення передбаченого нормами цієї статті є суспільні відносини у галузі насінництва та розсадництва, які пов'язані із селекційними досягненнями у рослинництві.

Відповідно до Закону України «Про насіння і садивний матеріал» від 26 грудня 2002 р. до об'єктів насінництва та розсадництва відносяться: види рослин; сорти рослин (клон, лінія, гібрид першого покоління, популяція); насіння і садивний матеріал; насінницькі посіви та насадження. Незважаючи на те, що відповідно до ст. 51-2 КУпАП об'єктом адміністративного правопорушення є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин, а ст. 104-1 КУпАП встановлений порядок та умови ведення насінництва та розсадництва, об'єднавчим процесом у цьому питанні є провадження в справах про адміністративні правопорушення, яке виступає важливою складовою адміністративної відповідальності.

Основна частина адміністративно-процесуальних норм міститься в КУпАП. У разі незаконного використання прав на сорти рослин, привласнення авторства або інше умисне порушення прав на цей об'єкт уповноважена посадова особа здійснює відповідне провадження шляхом складання протоколу.

Відповідно до ст. 255 КУпАП про вчинення адміністративного правопорушення на об'єкт права інтелектуальної власності або порушення порядку та умов ведення насінництва та розсадництва уповноваженими особами складається протокол.

Невпинний розвиток суспільних відносин ставить перед вченими-адміністративістами й нові задачі у вирішенні проблемних питань, які пов'язані із адміністративною відповідальністю. У цьому питанні слід погодитися із думкою Н.В. Марфіною, яка зазначає, що «адміністративна відповідальність є важливим інструментом державного управління і майже неможливо виокремити сферу, де б вона не застосовувалася. Проте існують багато проблем, які потребують вирішення і формують напрямки подальшого розвитку цього інституту. До таких можна віднести проблему реального

забезпечення прав осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності, проблеми ефективності заходів адміністративної відповідальності, забезпечення виконання адміністративних стягнень та багато інших. Потребує наукового обґрунтування адміністративна відповідальність юридичних осіб, побудова її принципів і засад. Нагальною потребою є систематизація законодавства про адміністративну відповідальність, а цей процес неможливий без відповідного наукового забезпечення» [20, с. 42].

Норми ст. 51-2 КУпАП, крім адміністративної відповідальності щодо порушення прав на сорт рослин, встановлюють відповідальність за порушення інших об'єктів права інтелектуальної власності у випадках, вказаних в ст. 51-2, яка міститься у Главі 6 Особливої частини КУпАП, і має назву «Адміністративні правопорушення, що посягають на власність». Інші склади правопорушень, що посягають на окремі об'єкти права інтелектуальної власності містяться у Главі 12 Особливої частини КУпАП, яка має назву «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфери послуг, в галузі фінансів і підприємницькій діяльності».

Наведене свідчить, що структура адміністративних правопорушень у сфері охорони об'єктів права інтелектуальної власності є не зовсім впорядкованою і розміщена у різних Главах Особливої частини КУпАП.

На нашу думку, включення сорту рослин як об'єкта інтелектуальної власності, поряд з іншими об'єктами права інтелектуальної власності, зокрема, авторського права та суміжних прав є недоцільним. Це стосується не тільки сорту рослин, але й іншого об'єкта права інтелектуальної власності, діяльність якого пов'язана із селекційними досягненнями у тваринництві – породи тварин. На думку автора, селекційні дослідження

у рослинництві та селекційні досягненні у тваринництві, повинні бути включені в окрему статтю КУпАП.

З приводу включення того чи іншого об'єкта права інтелектуальної власності до цієї чи іншої статті КУпАП, в адміністративно-правовій науці існують різні погляди. Наприклад, О.В. Тандир звертає увагу, що на відміну від ст. 420 ЦК України, ст. 51-2 КУпАП не містить вказівки на те, що такий об'єкт інтелектуальної власності, як порода тварин підлягає адміністративно-правовій охороні. На його думку, перелік об'єктів інтелектуальної власності наведений у ст. 51-2 КУпАП не є вичерпним, з огляду на приписку законодавця «тощо», яку необхідно розуміти, як і інші об'єкти права інтелектуальної власності. На думку автора, відсутність в ст. 51-2 КУпАП такого об'єкта інтелектуальної власності як порода тварин, є однією із підстав, що у разі порушення прав на цей об'єкт, особа може бути не притягнута до відповідальності. Тобто, така особа може не нести адміністративну відповідальність за ст. 51-2 КУпАП. Він зазначає, що такий підхід законодавця до норми статті, якою не передбачена адміністративна відповідальність конкретного об'єкта права інтелектуальної власності негативно позначається у правозастосовній діяльності [17, с. 154].

З урахуванням особливостей нормативно-правового регулювання селекційних досягнень в адміністративному законодавстві таких об'єктів права інтелектуальної власності, як сорти рослин та порода тварин, з метою вдосконалення чинного адміністративного законодавства, пропонуємо внести до Глави 6 КУпАП ст. 51-3 «Порушення у сфері селекційних досягнень», яку викласти у такій редакції:

«Порушення законодавства у сфері селекційних досягнень у рослинництві і тваринництві, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права

інтелектуальної власності (сорт рослин та порода тварин), що охороняється законом, – тягне за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Законодавство України про адміністративні правопорушення за порушення прав на сорти складається не тільки із КУпАП, але й інших законів України. Паралельно з КУпАП діє Митний кодекс України, норми якого встановлюють адміністративну відповідальність за порушення об'єктів права інтелектуальної власності, в тому числі й за порушення прав на сорти рослин. У разі незаконного використання, або іншого умисного порушення прав на сорти рослин, до винної особи можуть бути застосовані заходи адміністративної відповідальності передбачені ст. 476 МК України.

Чинне законодавство про адміністративні правопорушення митних правил є досить великим за обсягом і дуже нестабільним. Митний кодекс України – один з нормативних актів, до яких найчастіше вносяться зміни та доповнення. Особливо інтенсивно митне законодавство почало змінюватися після проголошення незалежності України та утворення своєї власної митної справи. Все це створює певні труднощі в застосуванні адміністративно-правових норм за порушення митних правил та контрабанди, негативно позначається на діяльності адміністративно-юрисдикційних органів, забезпеченні законності при застосуванні заходів відповідальності за вчинені правопорушення, правовій освіті громадян, ознайомленні їх з проблемами адміністративної відповідальності, що в умовах побудови правової держави є неприпустимим [24, с. 104].

Слід зазначити, що вперше адміністративна відповідальність за порушення митних правил була передбачена у Кодексі

України про адміністративну відповідальність. Стаття 208 «Порушення митних правил» діяла в КУПАП з 1984 року, незважаючи на те, що у період з грудня 1991р. діяв Митний кодекс України, ця стаття була відтворена і у Митному кодексі. Фактично з 1984 по 2002 рік, стаття 208 «Порушення митних правил» паралельно існувала в КУПАП та МК України.

З прийняттям Верховною Радою України Митного кодексу України 2002 р. було започатковано самостійний інститут адміністративної відповідальності за митні правопорушення. Зі сфери дії адміністративного права, адміністративну відповідальність за митні правопорушення було включено до нової галузі права, яка має свій особливий предмет та метод регулювання, а також власну нормативну базу, яка формується під впливом митної системи держави.

У березні 2012 р. було прийнято новий Митний кодекс, який визначив основи державної митної справи, особливості застосування законів України та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи.

Ст. 458 МК України визначає порушення митних правил адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на митні органи цим Кодексом чи іншими законами України і за які цим Кодексом передбачено адміністративну відповідальність.

Що стосується адміністративних способів захисту прав інтелектуальної власності, то як зазначають науковці, вони відповідно до статей 23 і 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення застосовуються у вигляді адміністративних стягнень, які є мірою відповідальності з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

У той же час, адміністративна відповідальність за порушенням прав інтелектуальної власності за митним законодавством є більш дієвою, ніж за адміністративним. Згідно ст. 476 МК України адміністративний штраф може становити до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тоді як за ст. 51-2 КУпАП – 200 нмдг. Водночас це не призводить до зменшення кількості адміністративних порушень на митному кордоні. На думку О.В. Пічура для того, щоб запобігти виробництву та розповсюдженню контрафактної та несертифікованої насінневої продукції, необхідно суттєво підвищити розмір штрафних санкцій, які можуть застосовувати судові інстанції до суб'єктів насінництва за вчинення протиправних дій стосовно зареєстрованих сортів рослин [2, с. 142].

У питанні порушення прав на сорти рослин на митному кордоні, слід керуватися не тільки нормами митного та іншого законодавства, але і міжнародними угодами. Однією із таких є Угода TRIPS. Частина 1 ст. 41 Угоди гарантує процедури щодо захисту прав інтелектуальної власності, як визначено в цій частині, передбачаються їхнім законодавством з тим, щоб дозволити ефективні заходи проти будь-якої дії, що порушує права інтелектуальної власності, яка підлягає під цю Угоду, включаючи термінові заходи, спрямовані на запобігання порушень та заходи,

що стримують від подальших порушень. Ці процедури повинні застосовуватися таким чином, щоб уникнути створення бар'єрів для законної торгівлі та забезпечити гарантії проти їх зловживань.

Угода TRIPS не вимагає обов'язкової наявності адміністративних процедур для захисту прав інтелектуальної власності. Навпаки, країна може вирішити застосовувати тільки судові процедури (суди) для захисту прав інтелектуальної власності і це буде повністю відповідати міжнародним стандартам згідно з Угодою TRIPS. Якщо, однак, країна застосовує адміністративні правозастосовчі заходи, то ці заходи повинні повністю відповідати тим самим процесуальним вимогам, що передбачаються Угодою TRIPS по відношенню до судових процедур у відповідності зі статтями 40–50 [25, с. 137].

Угодою передбачено цивільно-правові та адміністративні процедури і засоби правового захисту прав інтелектуальної власності (Розділ II Угоди).

Якщо в результаті адміністративних процедур за конкретними обставинами справи може бути виданий наказ щодо адміністративних процедур за конкретними обставинами справи, такі процедури повинні відповідати принципам, еквівалентним по суті тим, що визначені в цьому Розділі.

Особливості адміністративної відповідальності за порушення прав на сорти рослин дозволяють дійти висновку про те, що така відповідальність врегульована нормами адміністративного, митного та міжнародного законодавства, які містять вичерпні переліки адміністративних проступків, адміністративних стягнень і органів, уповноважених їх застосовувати.

Висновки

Аналіз особливостей правового регулювання селекційних досягнень у рослинництві надає підстави для виділення

найбільш типових ознак селекційних досягнень у рослинництві: по-перше, селекція являє собою еволюцію рослин, що здійснюється творчою діяльністю селекціонера; по-друге, результатом діяльності селекціонера є рішення конкретної практичної задачі, що полягає у виведенні нового сорту рослини; по-третє, об'єктом селекційного досягнення в рослинництві є новий сорт; по-четверте, вони потребують постійної охорони, яка здійснюється за допомогою правових норм та організаційних форм.

Одним із об'єктів адміністративно-правової охорони виступають селекційні досягнення у рослинництві. Така охорона не можлива без всього спектру правового регулювання, включаючи механізм правової охорони нових сортів рослин пов'язаного із захистом прав та законних інтересів селекціонерів і власників сортів рослин. У широкому значенні її слід розуміти як відносини всіх правових явищ втілених у юридичні форми (закони, нормативно-правові акти, рішення органів публічної влади, здійснення експертизи тощо).

Запропоновано авторське визначення поняття «адміністративно-правова охорона селекційних досягнень у сфері рослинництва», під яким слід розуміти сукупність адміністративно-правових заходів, спрямованих на захист прав та законних інтересів суб'єктів права селекційних досягнень у сфері рослинництва, щодо охорони та захисту права селекціонерів та інших суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин.

Незважаючи на те, що об'єктом адміністративного правопорушення відповідно до ст. 51-2 КУпАП є майнові та немайнові права суб'єктів права інтелектуальної власності на сорти рослин, а ст. 104-1 КУпАП встановлений порядок та умови ведення насінництва та розсадництва, об'єднавчим процесом

у цьому питанні є провадження в справах про адміністративні правопорушення, яке виступає важливою складовою адміністративної відповідальності.

Література:

1. Підпригора О.А. Захист права інтелектуальної власності потребує вдосконалення. Вісник Вищого арбітражного суду України, 2000. № 1. С. 138–143.
2. Пічкур О.В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві : монографія. Київ : ПП «Авакадо», 2006. 804 с.
3. Галуцько В.В. Охорона права власності: адміністративно-правові аспекти : монографія / за ред. В.К. Шкарупи. Херсон : ХМД, 2008. 348 с.
4. Адміністративне право України : підручник / Ю.П. Битяк, В.В. Богущький, В.М. Гарашук; за ред. Ю.П. Битяка. Харків : Право, 2001. 528 с.
6. Галуцько В.В. Адміністративно-правова охорона права власності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 498 с.
7. Гегель Г.В.Ф. Філософія права / Георг Вільгельм Фридрих Гегель; пер. з нем. Б.Г. Столпнера, М.И. Левиной; ред. и сост. Д.А. Керимов, В.С. Нерсесянц; авт. вступ. ст. и прим. В.С. Нерсесянц. М. : Мысль, 1990. 524 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К. : Каннон, А.С.К., 2003. 1104 с.
9. Курінний Є.В. Предмет і об'єкт адміністративного права України: характеристика категорій в умовах системного реформування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.07 К., 2004. 36 с.
10. Харитонова О.І. Адміністративно-правові відносини: Концептуальні засади та правова природа : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 Одеса, 2004. 38 с.
11. Шишка Р.Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 Харків, 2002. 427 с.
12. Мельник О.М. Цивільно-правова охорона інтелектуальної власності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03 Харків, 2004. 403 с.
13. Основи права інтелектуальної власності : навч. посібник / В.І. Курило, О.П. Світличний, І.В. Гиренко; за заг. ред. О.П. Світличного. Донецьк : Донбас, 2012. 262 с.
14. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / В.К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.

15. Святоцький О.Д. Захист прав на об'єкти інтелектуальної власності в судовому порядку / О.Д. Святоцький. Інтелектуальна власність. 1999. № 3–4. С. 13–18.
16. Кіріленко Ф.О. Адміністративно-правовий захист права інтелектуальної власності правоохоронними органами України : автореф. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 Київ. 2011. 16 с.
17. Світличний О.П. Адміністративно-правова охорона прав на торговельну марку: стан та шляхи удосконалення правового регулювання захистом прав на торговельну марку в Україні : монографія / О.П. Світличний. К. : Магістр XXI сторіччя, 2008. 124 с.
18. Тандир О.В. Адміністративно-правовий захист прав суб'єктів інтелектуальної власності : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К. : НУБіП України, 2014. 200 с.
19. Савицька В.В. Роль адміністративного права в охороні селекційних досягнень у рослинництві України. Правотворча та правозастосовна діяльність: теорія, практика, професійний досвід : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Київ, 2015. С. 57–60.
20. Битяк Ю.П. Адміністративне право України : підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко, та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. К. : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
21. Марфіна Н.В. Адміністративна відповідальність за порушення лісового законодавства : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 К., 2007. 215 с.
22. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : монографія / В.К. Колпаков. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
23. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України : навч. посібник. К., 1995. 136 с.
24. Грянка В. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Право і суспільство. 2012. № 6. С. 102–108.
25. Доріс Лонг. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практ. посібник / Доріс Лонг, Патриція Рей, В.О. Жаров, Т.М. Шевелева, І.Е. Василенко, В.С. Дроб'язко. К. : К.І.С., 2007. 448 с.